

НАУЧНИ СКУП „СТВАРАЊЕ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ ДРЖАВЕ 1918“

У Илоку на Дунаву у општини Вуковар од 17 — 20. маја 1979. одржан је научни скуп „Стварање југословенске државе 1918.“ То је трећи пут да је научни скуп посвећен томе питању. Први је одржан у Београду 1964. а други у Загребу 1968. Бројност тих научних сусрета очигледно упућује на значај тога питања. О проблематици уједињења и стварања југословенске државе које је извршено 1. децембра 1918. године, у досада објављеној литератури развог жанра, постоје дијаментрално супротна гледишта поникла из разних побуда и опредјељења. Присутна је и теза да је Југославија „вјештачка држава“, коју је „версајска творевина“ као такву требало развити.

Темељитије проучавање овог питања могло је бити остварено тек у социјалистичкој Југославији. У периоду послје другог свјетског рата отворени су многи свјетски архиви, а међу њима и наши и тако је историчарима истраживачима омогућено коришћење богате грађе и тиме свестраније и темељитије обрађивање проблема процеса стварања југословенске државе и осветљавање тог проблема са разних аспеката и из разних углова.

Организатор овог научног скупа био је Институт за савремену историју из Београда, а непосредни посао око организовања скупа обавио је Одбор састављен од историчара из свих република и покрајина. Предсједник одбора био је професор др Драгослав Јанковић а секретар др Никола Поповић. У раду скупа узело је учешће до 80 учесника, а прочитано је 30 реферата, док још најављених 11 реферата нијесу на вријеме послати, нити су њихови референти на скуп дошли.

Подносени реферати обухватили су уже или шире разне видове историјске проблематике везане за настанак прве југословенске државе. Ипак већина реферата обрађивала је проблеме у вези уједињења настале током првог свјетског рата.

У поднесеним рефератима као и у богатој дискусији вођеној о њима, било је доста нових података, нових идеја, гледања, судова о већ казаном, неслагања, супротних схватања и оспоравања. Расправљало се о федеративним идејама уређења нове државе у појединим нашим земљама, аустроруславизму, соколској организацији, нашим исељеницима, о неким војним питањима, односу националног и социјалног, о идејама на којима се требала изградити нова држава, о политичким и економским односима код појединих наших народа, о спољнополитичким проблемима, о ставовима појединих држава према идеји уједињења југословенских народа и стварању југословенске државе.

Једна од добрих страна овога скупа била је та што се унапријед достављени реферати нијесу читали, ауторима је остављено било на вољу хоће ли дати неке напомене или резиме, тако је остало учесницима скупа више времена за разговор, а то је уродило плодом. И поред тога, показало се да није било довољно времена за широку дискусију, а то показује велику заинтересованост учесника скупа за поједине проблеме. У дискусији је узело ријеч више од 50 учесника од којих неки и по више пута. Дискусија је вођена у толерантној атмосфери и личног је било мало.

Бројни подаци изнијети у рефератима и дискусијама на овоме скупу допринијели су да се о појединим проблемима стекне више знања, да се они шире посматрају из више углова, али ипак остало је још и много тога што треба објавити и свестраније користити богату грађу у појединим архивима.

На скупу се пошло од марксистичке тезе да је стварање југословенске државе био један дуги процес, да она није вјештачка творевина створена версајским миром, да је она резултат жеља и борби народа који у њој живе и конкретно настала је резултатом

пропасти Аустро-Угарске Монархије у Првом Свјетском рату. У конкретним условима какви су били у нашим земљама крајем 1918. године, та нова југословенска држава није могла бити друкчија осим буржоаска, али је на

скупу јако било потенцирано схватање да је та нова држава могла бити уређена на друкчијој основи, него што је то учињено прводецембарским актом 1918. године.

Новица Ракочевић

„СПЛИТ У НОБ-у И СОЦИЈАЛИСТИЧКОЈ РЕВОЛУЦИЈИ 1941—1945“
Научни скуп одржан у Сплиту 7—9. маја 1979. године

На скупу су поднета 73 реферата и саопштења од предвиђена 82. Сама чињеница да је истуило оволики број учесника потврђује велико интересовање историчара и других истраживача за тему о Сплиту у ослободилачком рату и социјалистичкој револуцији.

Анка Берус је поднела саопштење „Сплит у социјалистичкој револуцији“, а Иван Јелић „Сплит уочи револуције“. На симпозијуму, који је цело време радио у пленуму, поднело је више учесника саопштења о КПЈ и СКОЈ-у, као: Неда Маровић, Мирослав Ђурин, Добрила Јурић, Марко Андријић и Андрија Божанић. Партијске везе Сплита и Виса 1941—1942. описао је Никола Репајић. О партијским везама Брача и Сплита 1941—1945. говорио је Желимир Блажевић. Везе и сарадњу комуниста Сплита и Ливањског подручја описао је Рафајло Врчић. Шитин Тонћи је поднео саопштење о СКОЈ-у у Сплиту 1941—1943. Анте Роје и другови написали су реферат о активности ОК КПХ за средњу Далмацију на спасавању виталних привредних објеката уочи коначног ослобођења Сплита 1944. Привредне прилике и структуру становништва у Сплиту пред II светски рат изнела је Мира Колар Димитријевић. Мијан Пашко је изнео своје сећање на скупљање оружја у Сплиту 1941. Милица Бодрожић је говорила о радничкој класи Сплита у току рата и револуције. О Солинском базену у првој години НОБ саопштење је поднео Драго Гиздић, а Игор Граовац о социолошком прегледу суделовања појединих социјалних група станов-

ништва општине Сплита у НОБ и социјалистичкој револуцији 1941. О развоју НОП-а на Шолти 1941. говорио је Божићар Цецић, а Иван Перић о залеђу Сплита у револуционарном покрету и оружаном револуцији. Петар Чолак је описао Мућку републику. О доприносу жена Сплита НОП-у поднета су два саопштења, и то Славенке Томашевић и Ирене Бијелић. У дискусији поводом реферата узело је учешћа више учесника и то: Б. Берчић, А. Јурјевић Баја, Ј. Рељић, В. Аничић, Д. Бијач и Гашпар.

О учешћу становника Сплита у војним јединицама поднели су саопштења: Трго Фабијан, Јован Вујошевић, Анте Биочић, Војин Ђалија, Мате Шалов, Виктор Кучан, Ловре Реић, Радомир Булајић и Берислав Висковић. Neda Žurić-Scotti је поднела саопштење о фашистичком терору у Сплиту 1941. Милан Обрадовић је говорио о месту, улози и доприносу рејонског обавештајног центра Сплит у НОР-у. Владимир Исאיћ је приказао војно-политичку ситуацију у Далмацији уочи ослобођења Сплита 1944, а Никола Славица је говорио о стварању војно-територијалних органа сплитског подручја. Милан Миладиновић је поднео реферат о моралним својствима бораца и становништва Сплита у НОР-у, а Хрвоје Тартаља о Сплиту као центру снабдевања санитарским материјалом крајем 1944—1945. Ранко Павела је описао живот и рад међу затвореницима у болници у Сплиту 1941—1944. и деловању КП. О затворима и логорима су поднета 4 саопштења (Буро Радош, Андрија Бубало, Деса Кукоч и Миливој